

ПРЕПОРЪКА ЗА УСИЛВАНЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНАТА ПОДГОТОВКА И УМЕНИЯТА НА СПЕЦИАЛИСТИТЕ В ОБЛАСТТА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО В ОТГОВОР НА СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

ВЪВЕДЕНИЕ

Професионалната подготовка и уменията на специалистите са ключов фактор за гарантиране на устойчивото развитие на системата на опазване и управление на културното наследство. В контекста на съвременните предизвикателства е безспорен факт, че социалната динамика налага усъвършенстване на основните компетенции. От съществено значение е *да се идентифицират и насърчат дейностите свързани с използването на усилващи умения и инструменти*, които укрепват професионалната експертиза в областта на културното наследство.

Необходимо е да се има предвид, че професионалната подготовка е инерционна дейност с отдалечена в практиката реализация на формираните специалисти, която изисква стратегическо планиране. Същевременно в предлаганите стратегии за опазване и управление на културното наследство трябва да се отчита фактът, че навлизането на новите технологии и изкуствения интелект изискват постоянно допълнително обучение. Овладяването на съвременни знания и инструменти е определящо както за кариерното израстване, така и за ефективното справяне със съвременните предизвикателства.

Настоящата Препоръка е резултат от изследванията и заключенията по проект „SkillFoster / Heritage Matters: Fostering Cultural Awareness and Professional Development / 2023-1-BG01-KA220-HED-000153432“, реализиран с финансовата подкрепа на Европейския съюз. Нейната е цел да предостави насоки на държавите, културните институции, образователните структури, както и на всички заинтересовани страни за *идентифициране, култивиране и прилагане на усилващи умения и инструменти*. Те подобряват професионалната подготовка и осигуряват кариерното развитие на специалистите в областта на културното наследство, както и гарантират устойчивото развитие на цялата система.

I. КОНСТАТАЦИИ И НЕОБХОДИМОСТ ОТ ПРОМЯНА

- *Социална динамика:* Общественият отношения претърпяват непрекъснати промени, което изисква не само адаптиране, но и *идентифициране на проактивни усилващи умения и инструменти* за подобряване на професионалната подготовка и кариерното развитие на специалистите в областта на културното наследство.

- *Недостатъчна застъпеност в политиките:* Темата за усилването на професионалната подготовка и уменията на специалистите в областта на културното наследство е относително слабо представена в политическите документи и законодателството както на Европейския съюз, така и на отделните държави. Фокусът е поставен предимно върху опазването и използването и значително в по-малка степен върху *социализацията, управлението и образованието* в областта на културното наследство.
- *Трансформация на образователната система:* Наблюдава се промяна в образователната парадигма – от преподаване и възпроизвеждане на знания към *формиране на компетентности*, ориентирани към практическо приложение. Тази промяна „реабилитира“ изследването, професионалното развитие и интерпретацията на културното наследство във връзка с неговото експониране, възприемане и представяне, поставяйки акцент върху *ключовите компетентности и професионалната квалификация* при обособяването на нови компетентностни профили.
- *Дефицити в уменията и предизвикателства:* Въпреки високата лична мотивация и призвание на повечето специалисти в областта на културното наследство, проучванията показват *дефицити в практически обучения, обмен на практики, участие в научни форуми и изследвания*, както и липса на достатъчно *специализирани курсове за обучение*.
- *Предимство на ученето през целия живот:* В контекста на Европейската година на уменията и глобалните предизвикателства, *ученето през целия живот / Life Long Learning /* е от изключително значение за адаптацията на специалистите, макар и националните данни да показват значителни пропуски в участието.

II. ДЕФИНИЦИЯ И ЗНАЧЕНИЕ НА ПОНЯТИЯТА „УСИЛВАЩИ УМЕНИЯ“ И „УСИЛВАЩИ ИНСТРУМЕНТИ“

„*Усилващите умения*“ са способности на специалистите, които подобряват качеството на извършваните дейности в системата на опазване и управление на културното наследство чрез формирането на компетентности по функционални области и дейности, които имат потенциала да генерират промяна и развитие на нейната вътрешна и външна среда. Усилващите умения се отличават от останалите със способността си да преодоляват различни стеснения /bottleneck/, които стопират или забавят протичащите процеси в областта на културното наследство. Усилването на уменията е дългосрочен процес, който трябва да гарантира устойчиво развитие на системата на опазване и управление на културното наследство и изисква *стратегическо планиране на различни равнища*.

„*Усилващите инструменти*“ са средства, които са предназначени да подкрепят и насърчават формирането на усилващи умения в системата на опазване и управление на културното наследство.

III. ПРЕПОРЪЧАНИ УСИЛВАЩИ УМЕНИЯ

Държавите и съответните институции се насърчават да подкрепят развитието на следните усилващи умения сред специалистите в областта на културното наследство:

- Изследователска компетентност за идентифициране и анализ на дефицитите и проблемите, както и на силните и слабите страни на системата на опазване и управление на културното наследство с оглед предлагането и реализирането на управленски решения.
- Информирано управление на протичащите процеси, свързани с професионалната подготовка и кариерното развитие на специалистите в областта на културното наследство.
- Развитие на умения за управление на културни проекти и политики.
- Засилване на транснационалното и междуинституционалното сътрудничество.
- Дигитална компетентност за работа с изкуствен интелект и съвременни технологии в областта на културното наследство с оглед на многократно отправените препоръки в различни политически документи и правни актове относно неговото „вписване“ в дигиталната епоха.
- Изработване на дигитални регистри, база данни с източници на информация относно професионалната подготовка и кариерното развитие на специалистите в областта на културното наследство
- Идентифициране на културни ценности с оглед спецификата на различните видове наследство.
- Извършване на оценки на въздействието върху културното наследство като инструмент на управлението с оглед предотвратяването на негативни интервенции и последици по отношението на неговото опазване.
- Интерпретиране на културното наследство с оглед разкриване на неговите истории, символи и значение за съвременните общности, включително на дисонантното наследство, което изисква специално внимание в съвременния свят.

IV. ПРЕПОРЪЧАНИ УСИЛВАЩИ ИНСТРУМЕНТИ

- Законови гаранции за осигуряване на дейностите, свързани с професионално обучение и развитие
- Договори за насърчване на квалификация и преквалификация в областта на културното наследство
- Система за допълнително възнаграждение, свързана с придобита квалификация и опит в областта на културното наследство
- Договори и международни програми за сътрудничество и изграждане на капацитет в областта на културното наследство.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящата Препоръка призовава държавите и всички заинтересовани страни да приемат интегриран и проактивен подход към *усилването на уменията и кариерното развитие* на специалистите в областта на културното наследство. Нейното прилагане ще допринесе за:

- Актуализиране на образователните програми и учебните планове, които да включват интердисциплинарни модули, обединяващи културно наследство, дигитални технологии, устойчиво развитие, управление на кризи и социално включване.
- Създаване на системи за продължаващо професионално развитие.
- Повишаване на осведомеността относно етичните стандарти и законодателството.
- Повишаване на *качеството и ефективността* на извършваните дейности в областта културното наследство.
- Гарантиране на *устойчивото развитие* на системата на културното наследство в отговор както на съвременни, така и на бъдещи предизвикателства.
- Подобряване на *професионалната реализация, кариерното развитие и конкурентоспособността* на специалистите на пазара на труда.
- Засилване на *културната осведоменост и ангажираност* на обществото, *преодоляване на изоставането* в областта на прилагането на съвременни технологии и *изработване на нови компетентностни профили*.

В духа на международното сътрудничество и принципите за културно многообразие и устойчивост, призоваваме за съвместни действия за прилагане на тази Препоръка и за създаване на среда, която насърчава непрекъснатото учене и иновациите в областта на културното наследство.

Приета в София, 9 юни 2025 г.